

شناسایی و دسته‌بندی صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی

سعید لاهوتی نیا و مریم صادق ژولا

۱ کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی گرایش مدیریت راهبردی در سازمان‌های ورزشی دانشگاه پیام نور

Saeed.lahoti@gmail.com

۲ دکترای تربیت بدنی گرایش فیزیولوژی قلب و عروق دانشگاه بروجرد

Sadeghinaryam911@gmail.com

چکیده

معلمان، روح آموزش و پرورش و نیروی پیش‌برنده آن و معنی‌بخش موجودیتش بوده و هستند. در این میان، معلمان تربیت بدنی با تربیت و تقویت جسم دانش‌آموزان، تأثیری عمیق بر سلامت روح و روان و ذهن و اندیشه دانش‌آموزان دارند و به مصداق روح سالم در بدن سالم است، موجبات پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم می‌آورند و بدین طریق بر نسل آینده و کلیت جامعه تأثیر مثبت می‌گذارند. به همین سبب بررسی توانایی‌های فنی و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی، از ضروریات ارتقای نظام آموزش و پرورش کشور است و فواید آن از خود حوزه تربیت بدنی فراتر می‌رود و همه آموزش و پرورش را متأثر می‌سازد و از آن طریق بر کلیت جامعه تأثیر مثبت می‌نهد. در این مقاله تلاش بر آن است که به روش تحلیلی و توصیفی به بررسی معیارهای توانایی و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان ورزش و تربیت بدنی آموزش و پرورش پرداخته شود و هدف، دستیابی به الگویی بهتر برای یافتن معلمان تواناتر در حوزه تربیت بدنی و ارتقا دادن توانایی‌ها معلمان فعلی تربیت بدنی است تا در نظام آموزش و پرورش آینده کشور و نیز جامعه سالم و پیشرفته آینده، تحول و پیشرفت جدی حاصل شود.

واژگان کلیدی: تربیت بدنی، آموزش و پرورش، صلاحیت حرفه‌ای، معلم تربیت بدنی

۱- مقدمه

تربیت بدنی، فرایندی است آموزشی- تربیتی که هدف آن بهبود بخشیدن به اجرا و رشد انسان از طریق فعالیت‌های جسمانی است. تعریف فوق برداشتی است کلی از تعلیم و تربیت که نشان‌دهنده فرآیند مستمر یادگیری و تکامل در طول زندگی است. تربیت بدنی شامل کسب و پردازش مهارت‌های حرکتی، توسعه و نگهداری آمادگی جسمانی برای تندرستی و سلامتی، کسب دانش علمی درباره فعالیت‌های جسمانی و تمرین و توسعه تصور و ذهنیت مثبت از فعالیت‌های جسمانی به عنوان وسیله‌ای برای بهبود اجرا و عملکرد انسان است. تربیت بدنی نه تنها به فواید جسمانی حاصل از شرکت در فعالیت‌های بدنی توجه دارد، بلکه بالا بردن دانش و آگاهی و ایجاد موقعیت‌های مناسب برای یادگیری و فعالیت مداوم را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. برای عینیت بخشیدن به فواید تربیت بدنی، مربیان باید در تدوین برنامه‌های کامل و انتخاب آگاهانه فعالیت‌ها کوشا باشند تا از این طریق نهایت استفاده نصیب شرکت‌کنندگان گردد. تربیت بدنی نوعی تربیت است که به وسیله فعالیت‌های بدنی مجموعه وجود انسان را مورد تربیت قرار می‌دهد. تربیت بدنی فرایندی است آموزشی - تربیتی که هدف آن بهبود بخشیدن به رشد همه جانبه انسان از طریق فعالیت‌های جسمانی است (ویسی و علی‌پور، ۱۳۹۷: ۵۳). تربیت بدنی شامل کسب و پردازش مهارت‌های حرکتی، توسعه و نگهداری آمادگی جسمانی برای تندرستی و سلامت، کسب دانش‌های علمی درباره فعالیت‌های جسمانی و تمرین و توسعه تصور و ذهنیت مثبت از فعالیت‌های جسمانی به عنوان وسیله‌ای برای اجرا و عملکرد انسان است. تربیت بدنی علمی است منظم اصولی و تدریجی که به منظور تقویت کامل بدن بالا بردن عوامل جسمانی بارور نمودن استعدادها و پرورش صفات اخلاقی از سن کودکی تا پیری ادامه دارد. تربیت بدنی و علوم ورزشی یکی از شاخه‌های علوم انسانی است که از جهات مختلف با علوم پایه و علوم تندرستی پیوند یافته و اثر و نقش آن در رابطه با توانبخشی و بهسازی جسمی و روانی افراد جامعه غیر قابل انکار است. تربیت بدنی رشته میان رشته‌ای می‌باشد که از علوم مختلف برای تقویت و تربیت جسم و روان انسان استفاده می‌کند. این رشته از یک سو مشتمل بر یکسری رشته‌های پایه‌ی پزشکی می‌باشد تا جایی که فارغ التحصیل آن تا حد یک پزشک یا با جسم انسان آشنا می‌شود و از سوی دیگر بخشی از دروس این رشته شامل علوم تربیتی است تا دانشجوی این رشته با تنش و واکنش انسانها آشنا شود و بتواند به عنوان یک مربی با ورزشکاران یا دانش آموزان به درستی برخورد کند. و بالاخره یک بعد این رشته شامل علوم ورزشی می‌شود یعنی دانشجوی علوم ورزشی را به صورت علمی و عملی آموزش می‌بیند تا بتواند در رشته‌های مختلف ورزشی مهارت داشته باشد و همچنین توانایی تحقیق در علوم ورزشی را به دست بیاورد (ناظمی، ۱۳۹۸: ۷۲). دانشجویان این رشته در طی دوران تحصیل با آمادگی جسمانی، آناتومی، روانشناسی عمومی، تغذیه و بهداشت مواد غذایی، فیزیولوژی، تاسیسات و اماکن ورزشی، آزمون‌های ورزشی آشنا شده و در تمرینات عملی ورزش‌های فوتبال، والیبال، ژیمناستیک، بدمینتون، شنا شرکت می‌کنند. این رشته در دوره کارشناسی ارشد دارای گرایش‌های: تربیت بدنی و علوم ورزشی، فیزیولوژی ورزشی، بیومکانیک ورزشی، رفتار حرکتی، حرکات اصلاحی و آسیب شناسی، و مدیریت ورزشی می‌باشد. بنابراین فارغ‌التحصیلان این حوزه که در آینده معلمان تربیت بدنی می‌شوند، باید در همل این حوزه‌ها دارای توانایی و صلاحیت باشند (ملکی، ۱۳۸۴: ۱۲).

۱-۱- بیان مسئله

در هر پیشه‌ای، نیروی انسانی مهم‌ترین رکن فعالیت است و سنجش توانایی‌های نیروی انسانی دارای ضرورت فوق العاده است. در یک سازمان، افراد انسانی مهم‌ترین سرمایه محسوب می‌شوند و نقش نیروی انسانی در توسعه جامعه به قدری حائز اهمیت و ارزش است که به عقیده برخی از اقتصاددانان، منابع انسانی متخصص و با صلاحیت، بزرگترین دارایی و سرمایه هستند. اکثر اندیشمندان این عرصه توصیه نموده‌اند که از صلاحیت‌ها برای حفظ تمرکز سازمانی و به مثابه محور اصلی نظام‌های منابع انسانی و به عنوان روشی برای تأیید تحقق مهارت‌های موردنیاز شغل استفاده شود (ملایی نژاد و ذکاوتی، ۱۳۸۷: ۷۳). فرهنگ آکسفورد، صلاحیت را به عنوان قدرت، توانایی و شایستگی انجام دادن وظیفه تعریف می‌کند. صلاحیت را نتیجه بکار بردن دانش و مهارت به

طور مناسب تعریف کرده‌اند و صلاحیت = مهارت + دانش دانسته شده‌است (فاطمی‌نژاد، ۱۳۹۰: ۵۱). نیز صلاحیت را مجموعه‌ای از دانش، مهارت، توانایی در شغلی خاص می‌دانند که به شخص اجازه می‌دهد تا به موفقیت در انجام وظایف دست یابد. در بنیان‌گذاری نظام‌های تربیتی، معلم بنیان اصلی است، بر همین پایه، سیستم‌های آموزشی پیشرو در دهه‌های اخیر به استانداردهای آموزشی پرداخته‌اند. معیارهای تربیت حرفه‌ای معلمان، مطابق با رشد و توسعه فرهنگ و سایر عناصر اجتماعی فراهم می‌آید. تعلیم و تربیت به عنوان جریانی پویا با نقش‌های متفاوتی که معلم و شاگرد ایفا می‌کنند، شکل می‌گیرد. در این فرایند، معلمان با صلاحیت حرفه‌ای خود، از جمله صلاحیت علمی، اخلاقی و عاطفی روی شاگردان اثر می‌گذارند. شایستگیها و مهارت‌های معلمان در کارآمد بودن معلمان و در نتیجه تحقق اهداف مدرسه و نظام آموزش و پرورش نقش اساسی دارند (طاهری و همکاران: ۱۳۹۲: ۶۲). در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به برخورداری و نیز سنجش و ارتقای صلاحیت و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان توجه فراوان شده است (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۳). تربیت بدنی و ورزش، بخش مهمی از برنامه آموزشی مدرسه و فرایند تربیت و پرورش کودکان، نوجوان و جوانان را تشکیل می‌دهد. فعالیت‌های ورزشی در مدارس و دانشگاه، از حرکات ساده تا بازی و ورزش قهرمانی را شامل می‌شوند. معلمان و مربیان ورزش، مربیان حرکت و بازی هستند و میکوشند تا سلامت کلی فرد (جسمانی و روانی) و مهارت‌های حرکتی- ورزشی را در فراگیران توسعه دهند؛ در مسیر تربیت جسمانی و حرکتی فرد نیز هیچ وقت پرورش کلی یادگیرنده و تربیت همه جانبه او فراموش نمی‌شود. شاید اصطلاح تربیت بدنی موجب چنین برداشت یا تفسیر محدود و ناقصی شده است که مربیان تربیت بدنی، صرفاً به پرورش بدن و جسم توجه دارند و فقط به آن می‌پردازند؛ در صورتی که تربیت حرکتی یا رفتارها و واکنش‌های حرکتی مجموعه‌ای از حرکات مکانیکی ساده و ماشینی نیستند؛ بلکه رفتارهای حرکتی با تلاش‌های درونی و تعامل جنبه‌ها یا عناصر شناختی، عاطفی، روانی و اجتماعی همراه هستند و با هم پیوند می‌خورند. آنچه که فراگیران احساس می‌کنند ترکیبی از احساسات حرکتی، شناختی، هیجانی و اجتماعی است (احدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۴). ورزش تربیتی بیشترین سطح پوششی را در مقایسه با سایر ورزشها دارد و پایه، اساس و مسیر رسیدن به ورزش قهرمانی و حرفه‌ای است. برخورداری از ویژگیهای فردی و شخصی متناسب (شایستگیهای شغلی) از ضروریات اصلی حرفه معلمی و مربیگری است. در این مقاله کوشیده می‌شود که توانایی‌های فنی و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی بررسی و تبیین شود.

۱-۲- پیشینه تحقیق

تاکنون پژوهش‌های چندی درباره صلاحیت‌های معلمان تربیت بدنی و تأثیر این صلاحیت‌ها بر نظام آموزش و در سطحی وسیع‌تر بر همه جامعه صورت گرفته‌است. در ادامه به مضامین و چکیده‌ای از این مقالات پرداخته می‌شود:

- صحرائی بیرانوند، مهدی؛ بیرانوند، شکوفه؛ پناهی، مرتضی. (۱۳۹۷). «شناسایی و ارزیابی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی شهر تهران». پنجمین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت بدنی / ایران. در چکیده این مقاله می‌خوانیم: پژوهش حاضر با هدف شناسایی و ارزیابی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی شهر تهران انجام شد. روش پژوهش به لحاظ هدف، توسعه‌ای و کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری اطلاعات، از نوع آمیخته بود. جامعه آماری بخش کیفی تحقیق را اساتید، نخبگان، معلمان تربیت بدنی و صاحب نظران تشکیل می‌دادند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس اصل اشباع ۱۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. جامعه آماری بخش کمی شامل کلیه معلمان تربیت بدنی مناطق ۱۹ گانه شهر تهران بود ۱۵۰۰ نفر. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و تعداد ۳۰۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند که گزینش این افراد با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده صورت گرفت. جهت گردآوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختمند و پرسشنامه محقق ساخته (بر اساس تحلیل داده‌های کیفی) استفاده شد. روایی مصاحبه‌ها با استفاده از معیارهای روایی کیفی و روایی پرسشنامه با استفاده از روایی محتوایی و روایی صوری تأیید شد. پایایی مصاحبه‌ها با استفاده از روش مستندسازی و پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد ۸۵/۰ بر اساس نتایج تحلیل داده‌های کیفی صلاحیت‌های معلمان تربیت بدنی در پنج مولفه

مهارت، اخلاقی، عاطفی و انگیزشی، دانش و تخصص و رفتاری مورد شناسایی قرار گرفت و این مولفه ها از طریق روایی سازه (تحلیل عاملی مرتبه ی دوم) مورد تایید قرار گرفتند. یافته های بخش کمی نیز نشان داد صلاحیت های حرفه ای معلمان تربیت بدنی در سطح مطلوبی قرار داشت و بالاتر از میانگین فرضی پژوهش بود.

- ویسی، محمد؛ علی پور درویشی، زهرا. (۱۳۹۷). «شناسایی و تدوین مولفه های تحولات فرهنگی تربیت ورزشی با رویکرد نظریه داده بنیاد». نشریه پژوهش های معاصر در مدیریت ورزشی. شماره ۱۶. صص ۶۳-۷۵. ورزش به عنوان پدیده ای مقبول برای همگان می تواند به عنوان ابزاری تربیتی برای انتقال ارزش های انسانی و اجتماعی در نظر گرفته شود. بر این اساس هدف از این پژوهش، شناسایی و تدوین مولفه های تحولات فرهنگی تربیت ورزشی با رویکرد نظام مند نظریه داده بنیاد بود. پژوهش از نوع کیفی و بر پایه پارادایم تفسیری بود. در این راستا با مصاحبه های نیمه ساختاریافته صورت گرفته با ۲۰ نفر از خبرگان حوزه های جامعه شناسی، مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی داده های کیفی جمع-آوری گردید که ملاک اتمام مصاحبه ها اشباع نظری بود. داده های کیفی با مجموعه ای از کدگذاری های باز، محوری و انتخابی تحلیل شد و براساس کدهای تولید شده مدل پارادایمی تربیت ورزشی تدوین شد. اعتبار نتایج با روش کنترل اعضاء و ارزیابی مشارکت کنندگان در تحقیق مورد تأیید واقع شد. براساس نتایج مدل تربیت ورزشی علاوه بر شرایط علی (انتقال، ارزیابی، توسعه و پیشرفت)؛ عوامل زمینه ای (فردی، اجتماعی) و عوامل مداخله گر (زیرساخت فیزیکی و آموزشی) را نیز در تربیت ورزشی مهم می داند که در نهایت پیامدهایی همچون بهبود مهارت های فردی و اجتماعی را به دنبال دارد.

- آقایی، نجف. (۱۳۹۶). «شناسایی صلاحیت حرفه ای ضروری معلمان تربیت بدنی با رویکرد نظریه پردازی داده بنیاد». نشریه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. شماره ۱۴. معلمان تربیت بدنی به عنوان پایه گذاران ورزش روی تمام بخش های ورزشی کشور بسیار تاثیر گذارند، شناخت صلاحیت های حرفه ای ضروری برای آنها هدف اصلی این پژوهش است. این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی بوده و به روش کیفی (شیوه نظریه زمینه ای انجام شد. جامعه آماری تحقیق شامل نخبگان تربیت بدنی در مدارس بود و نمونه گیری آزمودنی ها به صورت نظری و گلوله برفی صورت گرفت، ابزار جمع آوری داده ها، مصاحبه نیمه ساختار یافته بود و داده های حاصل از مصاحبه ها به روش زمینه ای، کد گذاری شده و تجزیه و تحلیل گردید. نتیجه گروه بندی کدها، ۵۳ مولفه را در چهار حیطه عاطفی، مهارتی، شناختی و رفتاری نشان داد و نتایج نهایی به دست آمده در این مطالعه مشخص نمود که با اینکه وزارت آموزش و پرورش برای استخدام نیروی مورد نیاز خود از آزمون های استخدامی سختگیرانه ای استفاده می کند و دوره های آموزشی پیش از خدمت و ضمن خدمت نیز به گسترده از سوی ادارات تربیت بدنی برای آموزش و باز آموزی معلمان تربیت بدنی اجرا می گردد، ولی هنوز از نظر صلاحیت های ضروری برای معلمان تربیت بدنی کاستی هایی وجود دارد، که بسیاری از این کمبود ها به دلیل عدم توجه به بحث تخصص گرایی است.

- روشنی، فاطمه. (۱۳۹۹). «شناسایی قابلیت های اشتغال پذیری دانش آموختگان تربیت بدنی با استفاده از رویکرد داده بنیاد». نشریه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی. شماره ۲۲. هدف این پژوهش بررسی و شناسایی قابلیت های اشتغال پذیری دانش آموختگان تربیت بدنی است. روش پژوهش برخاسته از نظریه داده بنیاد برای تبیین و تحلیل یافته های حاصل از مصاحبه های اکتشافی بود. جامعه مورد مطالعه این پژوهش اعضای هیأت علمی، دانشجویان و دانش آموختگان کارشناسی ارشد و دکتری و کارافزینان ورزشی که در این زمینه صاحب نظر بودند. روش نمونه گیری نمونه-گیری هدفمند و گلوله برفی بود. ابزار گردآوری یافته ها از طریق مصاحبه نیمه سازمان یافته بود. در تحلیل یافته-ها از تحلیل محتوا و احصاء مضامین در مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده گردید. با استناد به ادبیات پژوهش و یافته-های اکتشافی قابلیت-های اشتغال پذیری دانش آموختگان تربیت بدنی به عنوان پدیده محوری بود. بر اساس بررسی به عمل آمده اشتغال پذیری سازه ای چند بخشی است که متاثر از مجموعه ای از عوامل زمینه ای، شرایط مداخله گر، خصوصیات و قابلیت ها، شرایط علی، راهبرد و پیامدهایی است و در

دنیای کنونی در صورتی که دانش آموختگان به این مهارت مجهز نشوند، موفق به یافتن شغل نخواهند شد. بنابر این بهسازی منابع انسانی دانشگاه، بازبینی کتب درسی، تقویت کارآفرینی، آموزش-های مهارتی متناسب با نیاز بازار کار، ارتقای توانمندی‌های مهارت‌های شغلی و حرفه‌ای دانش آموختگان و ارتقای کمی و کیفی رویدادهای مرتبط با اشتغال می‌توانند در اشتغال پذیری دانش آموختگان تربیت بدنی و علوم ورزشی کمک کننده باشد.

- ناظمی، مهدی. (۱۳۹۸). «طراحی مدل توسعه برند شخصی ورزشکاران حرفه ای ایران با رویکرد نظریه داده بنیاد». *مجله نشریه مدیریت برند*. شماره ۲. هدف از این پژوهش بهره گیری از رویکرد نظریه داده بنیاد در جهت طراحی مدل توسعه برند شخصی ورزشکاران حرفه ای است. پژوهش حاضر بر اساس اهداف پژوهش، از نوع کاربردی، روش انجام آن توصیفی - پیمایشی و روش جمع آوری داده ها در آن به صورت کتابخانه ای - میدانی بود. این پژوهش از نوع پژوهش های کیفی بود و با به کارگیری روش نظریه داده بنیاد انجام گرفت. در پژوهش حاضر، از مصاحبه های نیمه ساختاریافته به عنوان ابزار گردآوری داده ها استفاده شد. بر اساس یافته ها، پس از انجام سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری انتخابی و کدگذاری نظری، در مجموع ۷۷ مفهوم، ۱۵ مقوله و ۵ بعد به دست آمد که نشان داد «رفتارهای ورزشکار»، «ویژگی های شخصیتی ورزشکار»، «سبک زندگی قابل عرضه»، «عملکرد ورزشی» و «عوامل کلان» در ارتباط با توسعه برند شخصی ورزشکاران حرفه ای ایران نقش عامل موثر را دارند. با مشخص شدن عوامل موثر بر برند شخصی ورزشکاران حرفه ای، ورزشکاران، مدیران و بازاریابان ورزشی می توانند با توجه بیشتر به آن ها بازاری از مشتریان و هواداران را خلق و حفظ نمایند و به کسب درآمد پایدار و حفظ شهرت و محبوبیت بپردازند.

۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق

سلامت جسمانی و روحی و روانی لازمهٔ حیات طیبه است و تربیت بدنی می تواند بخشی از رسالت حفظ حیات زیستی انسان را بر عهده بگیرد. حفظ سلامتی ابعاد مختلفی دارد که بخشی از آن از طریق فعالیت بدنی و حرکت تأمین می شود. هر جا حیات و زندگی وجود دارد، حرکت هم هست، حرکت حاصل تعامل پیچیده و برآیند هماهنگی های جسم و ذهن و روح و روان فرد است.

تربیت بدنی از اولین و قدیمی ترین مواد درسی همه دوره های تحصیلی است که از طریق آموزش فعالیت های حرکتی و ورزشی، نقش عمده ای در تربیت کودکان و جوانان پیدا کرده است. عبادت، مطالعه، تفکر و ... از اعمال و فعالیت هایی هستند که به دریافت انرژی از جسم نیاز دارند و در عوض انرژی های دیگری نیز به ذهن و روح و روان یادگیرنده می دهند. بدن و جسم برای تأمین انرژی انواع فعالیت های آدمی به تندرستی و سلامت عملکرد دستگاه های مختلف بدن نیاز دارد که آن هم از طریق فعالیت بدنی و نمود عینی آن یعنی حرکت تحقق می یابد. از نظر اجتماعی، تربیت بدنی بخشی از تجارب عاطفی و اجتماعی دانش آموز را تشکیل می دهد که به شکل حرکت و بازی نمود پیدا می کند. تربیت بدنی نه فقط نیاز به تعامل و ارتباط اجتماعی را برآورده می سازد، بلکه در ایجاد ارزش های مربوط به زندگی خوب و متعادل نیز سهیم است. آموزش اصول سلامتی و تندرستی، بخشی از تجربه آموزشی و اجتماعی یادگیرنده است. تربیت بدنی در ایجاد فرهنگ توجه به سلامتی و گذران صحیح اوقات فراغت، سهیم است. بنابراین دستیابی به وضعیت بدنی سالم، متناسب و آماده برای شرکت در فعالیت های گروهی و اجتماعی، بخشی از تربیت اجتماعی و فرهنگی محسوب می شود که از طریق برنامه تربیت بدنی و ورزش مدارس، تعمیم و گسترش می یابد. به همین سبب موضوع مقاله حاضر که دربارهٔ تربیت بدنی و تعیین صلاحیت های معلمان تربیت بدنی است، دارای ضرورت و اهمیت بسیار است.

۴-۱- روش تحقیق

این پژوهش از نوع پژوهش های بنیادین است. روش تحقیق حاضر، مبتنی بر دو روش توصیفی و تحلیلی و بر اساس داده های حاصل از مطالعات کتابخانه ای است. در ابتدا ماهیت تربیت بدنی توصیف می شود و سپس صلاحیت های حرفه ای معلمان تربیت بدنی مورد کاوش و تحلیل قرار می گیرد.

۲- بحث

امروزه تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص از عوامل کلیدی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشوری محسوب می‌گردد. کیفیت آموزش و بهبود و ارتقاء مهارت شاغلین به خودی خود ایجاد نمیشود و مستلزم برنامه‌ریزی علمی و عملی است و یکی از وجوه موردتوجه در طراحی و استقرار ساختار مناسب آن بایستی انتخاب افراد شایسته و باصلاحیت در حوزه ارزیابی توانمندیهای منابع انسانی جهت پیشرفت مستمر در سطوح مختلف و کسب شایستگی احراز شغل و ممیزی کیفیت و آموزش مستمر آنها باشد. امر مدیریت بدون داشتن صالحیتهای حرفهای و دانش تخصصی سبب اتلاف منابع بوده و سازمانها را در رسیدن به اهداف و آرمانها با مشکل مواجه میسازد. در تمام دنیا برای برعهده گرفتن یک امر کوچک نیز احراز صلاحیت داوطلبان صورت میگیرد به این معنی که ضوابط و معیارهای تخصصی برای داوطلبان ارزیابی میشود. اگر بخواهیم با یک مثال بسیار ساده اهمیت این موضوع را بیان کنیم به این نحو است که شاید برای حرکت دادن یک درشکه و یا یک خودرو معمولی نیاز به دانش، تجربه و تخصص بال باشد ولی کسی منکر این موضوع نیست که به حرکت در آوردن یک هواپیما در فضا توسط خلبانان نیازمند دانش تخصصی، تجربه و صلاحیت حرفه‌ای است (عبداللهی و رستگارپور، ۱۳۸۶: ۲۷).

۱-۲- صلاحیت شغلی چیست؟

برای تصدی هر شغلی، نیاز به داشتن مهارت، دانش و توانایی‌هایی ویژه آن است. در حوزه منابع انسانی، اصطلاحات تخصصی برای اشاره به مهارت‌های نرم و سخت شغلی وجود دارد، مانند صلاحیت و شایستگی. صلاحیت‌ها عبارت‌اند از مهارت‌های سخت شغلی؛ اما شایستگی‌ها، مهارت‌های نرم و ویژگی‌های شخصیتی شما هستند. در این نوشته، با تفاوت دقیق صلاحیت و شایستگی شغلی یا حرفه‌ای در مشاغل دیجیتال مارکتینگ آشنا می‌شوید. صلاحیت شغلی (competence) مجموع توانایی‌ها و مهارت‌های شغلی حداقلی برای انجام شرح وظایف یک شغل است. این مهارت‌های فنی یا سخت شامل مواردی هستند که معمولاً به آسانی قابل یادگیری هستند. مطابق با این نام نظام صلاحیت حرفه‌ای: مجموعه‌ای از شایستگی‌ها شامل دانش مهارت و نگرش که به تناسب هر شغل یا حرفه تعیین و توسط فرد در فرایندهای تجربی و آموزشی در محیط آموزشی کاری و جامعه کسب شده و تبدیل به رفتار حرفه‌ای می‌شود (بازرگان، ۱۳۹۳: ۴۱).

۲-۲- شایستگی شغلی چیست؟

شایستگی شغلی (competency)، مجموعه‌ای از دانش، مهارت و ویژگی‌های شخصیتی در فرد است که سبب می‌شود عملکردی فراتر از حد انتظار از خود نشان دهد. مثلاً داشتن مهارت حل مسئله، تفکر سیستمی، ارتباطات، خلاقیت، خودمدیریتی و مانند این‌ها از شایستگی‌های شغلی یک فرد به حساب می‌آیند. فردی که این شایستگی‌ها را کسب می‌کند، یک سرگردن بالاتر از افرادی قرار می‌گیرد که فقط صلاحیت حرفه‌ای یا دانش و مهارت فنی دارند. دو دسته یا دو مدل شایستگی تعریف می‌شوند: یکی، مدل شایستگی مدیران که مواردی مانند مهارت رهبری، مدیریت افراد، هشیاری راهبردی و ... را دربرمی‌گیرد و دیگری، مدل شایستگی کارکنان مانند توانایی‌های خودمدیریتی، حل مسئله، خلاقیت و نوآوری (بازرگان، ۱۳۹۳: ۴۱).

۳-۲- شاخه‌های دانش تربیت بدنی

تربیت بدنی به عنوان یک دانش دارای شاخه‌های متنوعی است که هر یک جنبه بینارشته‌ای با دانش دیگر دارند. مهم‌ترین این شاخه‌ها عبارتند از:

۱-۳-۲- روان‌شناسی ورزشی

از یافته‌های روان‌شناسی و انسان‌شناسی برای مطالعه رفتار ورزشی استفاده می‌کند. روان‌شناسی ورزش به رشد جامع فرد، یادگیری حرکتی و اجرا توجه دارد و روان‌شناسان ورزش عوامل روان‌شناختی مؤثر بر یادگیری، اجرا و مهارت‌های حرکتی را بررسی می‌کنند.

۲-۳-۲- جامعه‌شناسی ورزشی

عبارت از بررسی نقش ورزش در جامعه است. جامعه‌شناسان ورزشی آثار متقابل ورزش و نظامهای تربیتی، سیاسی، اقتصادی و رسانه‌های گروهی و ارتباط جمعی را مورد بررسی قرار می‌دهند (احدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۴).

۲-۳-۳- تعلیم و تربیت

عبارت است از بررسی و مطالعه روش آموزش و تعلیم و تربیت ورزش که به بررسی دوره تحصیلات، آموزش تربیت معلم، ارزیابی، مدیریت و سازمان‌دهی در تربیت‌بدنی و ورزش می‌پردازد (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۳).

۲-۳-۴- فلسفه تربیت‌بدنی و ورزش

با تجزیه و تحلیل، نقد و بررسی مسائل و ارزیابی عقاید، باورها و ارزشهای ورزشکاران و تربیت‌بدنی سروکار دارد.

۲-۳-۵- یادگیری حرکتی

به عوامل مؤثر بر کسب و اجرای مهارتهای حرکتی توجه دارد. شناخت مراحل یادگیری و روش تسهیل یادگیری از مسائل مورد علاقه متخصصان یادگیری حرکتی است (عبداللهی، ۱۳۹۳: ۷۳).

۲-۳-۶- رشد و تکامل حرکتی

به بررسی عوامل مؤثر بر تکامل قابلیت‌های حرکتی پایه می‌پردازد. متخصصان تکامل حرکتی تأثیر متقابل عوامل ژنتیکی و محیطی بر قابلیت اجرای مهارتهای حرکتی را به روش طولی و عرضی بررسی می‌کنند.

۲-۳-۷- فیزیولوژی ورزشی

یا فیزیولوژی کاربردی، اثر تمرینات و موقعیت کاری بر بدن انسان را مورد مطالعه قرار می‌دهد. فیزیولوژیست‌ها در ورزش ظرفیت هوازی، خستگی و پاسخهای فیزیولوژیکی ورزشکار به برنامه‌های مختلف را بررسی می‌کنند.

۲-۳-۸- طب ورزشی

عبارت است از رابطه طبی بین فعالیت جسمانی و بدن. طب ورزشی اثر فعالیت جسمانی بر بدن و عوامل مؤثر بر اجرا را مورد مطالعه علمی قرار می‌دهد. این نوع طب، تأثیر محیط، داروها و رشد فعالیت‌های جسمانی را بررسی می‌کند و با پیشگیری از آسیب، درمان و بازپروری در ارتباط است (صحرايي و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۳).

۲-۳-۹- بیومکانیک ورزشی

عبارت است از مطالعه نیروهای مؤثر بر بدن انسان و تأثیر این نیروها. بیومکانیک به بررسی علمی حرکات، سیستم عضلانی اسکلتی، کاربرد قوانین فیزیک در حرکت انسان و جایجایی ابزار ورزشی و تجزیه و تحلیل مکانیکی فعالیت می‌پردازد.

۲-۳-۱۰- تربیت‌بدنی تطبیقی

تواناییها و محدودیتهای افراد دارای نیازهای ویژه و معلول را مورد بررسی قرار می‌دهد، همچنین به طراحی برنامه‌های مناسب برای این دسته از افراد که قادر به انجام فعالیت، همسان افراد عادی نیستند می‌پردازد (ناظمی، ۱۳۹۸: ۷۲).

۲-۴- حوزه‌های وابسته تربیت‌بدنی

۲-۴-۱- تندرستی (بهداشت)

آموزش بهداشت، آمادگی کلی فرد یعنی بهداشت جسمانی، ذهنی، اجتماعی، هیجانی و روانی را در نظر دارد. بهداشت دارای سه بخش آموزشی، خدماتی و بهداشت محیط‌زیست است

۲-۴-۲- تفریحات سالم

فعالیت‌های اختیاری که به وسیله آنها فرد از نظر روحی و جسمی بازپروری می‌شود برای تمام رده‌های سنی ضروری است. با تفریحات سالم، افراد استفاده مفید و سازنده از اوقات فراغت را یاد می‌گیرند (ویسی و علی‌پور، ۱۳۹۷: ۵۳).

۵-۲- صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی

به مجموعه ای از مهارت‌های کسب شده، شایستگی‌ها و توانمندی‌ها مرتبط با شغل معلمی که باعث می‌شود معلم وظایف خود را درست انجام دهد و در فرایند تعلیم و تربیت توانا باشد؛ را صلاحیت حرفه ای می‌گویند. به مجموعه ای از نگرش، دانش و مهارت که باعث می‌شود معلمان عملکرد خوبی داشته باشند را صلاحیت حرفه ای معلمان می‌گویند. در تعلیم و تربیت؛ و یادگیری دانش آموزان؛ صلاحیت حرفه ای معلمان؛ و مهارت‌های حرفه ای آن‌ها؛ مهم است. تفاوت‌های فردی در دانش آموزان باعث می‌شود که سطح یادگیری و عملکرد آن‌ها متفاوت باشد. معلمان باید مهارت‌های حرفه ای را آموزش ببینند، تا بتوانند برخورد صحیحی با دانش آموزان داشته باشند. داشتن مهارت‌های حرفه ای به معلمان کمک می‌کند تا با دانش آموزان بهتر ارتباط برقرار کنند. همچنین کمک می‌کند تا از روش‌ها و شیوه‌های یادگیری متناسب با دانش آموزان استفاده کنند. قبل از شروع کار، معلمان در دوره‌های کارورزی و تحصیل روی مهارت‌های خود کار می‌کنند و به آن‌ها آموزش‌های لازم داده می‌شود.

معلمان تربیت بدنی باید دارای دو دسته صلاحیت حرفه‌ای باشند؛ نخست صلاحیت حرفه‌ای عمومی که همه معلمان باید دارای باشند و سپس صلاحیت‌های حرفه‌ای تخصصی که مختص معلمان تربیت بدنی است و زاینده دانش‌ها و مهارت‌های مرتبط با تربیت بدنی است.

۶-۲- صلاحیت‌های حرفه‌ای عمومی معلمان تربیت بدنی

این دسته از صلاحیت‌های حرفه‌ای، مشترک میان همه معلمان هستند و تفاوتی میان آنان به لحاظ حوزه درسی و دانشی که تدریس می‌کنند وجود ندارد. برخی از این صلاحیت‌ها عبارتند از:

۱-۶-۲- استفاده معلمان از تخیل خود

معلمان باید خلاق باشند و از تخیل خود استفاده کنند. خلاق بودن کمک می‌کند معلم از شیوه‌های خاصی برای یادگیری دانش آموزان استفاده کنند (فاطمی‌نژاد، ۱۳۹۰: ۵۱).

۲-۶-۲- آشنایی و فهم فناوری‌های جدید

معلمان باید با فناوری‌های جدید آشنا باشند و بدانند کدام فناوری آموزشی برای کلاس و دانش آموزان مناسب است.

۳-۶-۲- داشتن صبر و حوصله

اصلی‌ترین و مهمترین مهارت حرفه ای معلمان داشتن صبر و حوصله است. کمک می‌کند تا ساعات یا روزهای تکراری در کلاس راحت پشت سر گذاشته شوند.

۴-۶-۲- اجرای تدریس گروهی

هنگامی که دانش آموزان در حین تدریس با معلم مشارکت داشته باشند بهتر یاد می‌گیرند (ناظمی، ۱۳۹۸: ۷۲).

۵-۶-۲- داشتن ارتباطات بالا

یکی از مهارت‌ها و صلاحیت حرفه ای معلمان برقراری ارتباط با دانش آموزان و والدین آن‌ها است. معلم باید بتواند مختصر و واضح صحبت کند.

۶-۶-۲- مدیریت شهرت در دنیای مجازی

فعالیت معلمان در فضای مجازی زیاد شده است. لازم است که به خوبی مدیریت کنند.

۷-۶-۲- داشتن تطبیق‌پذیری

معلمان باید بتوانند خود را با دانش آموزان تطبیق دهند. بر اساس روشی که دانش آموزان یاد می‌گیرند، آموزش و تدریس خود را تطبیق دهند.

۸-۶-۲- پیدا کردن منابع جذاب

معلمان باید منابع مفید و جذاب را برای کمک به دانش آموزان پیدا کنند (احدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۴).

۹-۶-۲- یادگیری مداوم

یکی دیگر از صلاحیت‌های حرفه ای معلمان این است که، باید سعی کنند در دوره‌های حرفه ای آموزشی شرکت کنند تا همیشه به روز باشند (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۳).

۷-۲- صلاحیت‌های حرفه‌ای تخصصی معلمان تربیت بدنی

این دسته از صلاحیت‌ها مختص معلمان تربیت بدنی هستند و دانش‌ها و حوزه‌های مرتبط به تربیت بدنی نشأت می‌گیرند. معلمان تربیت بدنی باید دست کم در یکی از این حوزه‌های به صورت تخصصی و اشراف کامل، آگاهی داشته باشد و در باقی آن‌ها دارای دانش نسبی و مطالعه باشند. این حوزه‌ها عبارتند از:

۱-۷-۲- تندرستی (بهداشت)

معلم تربیت بدنی در گام نخست خود باید تندرست و نمونه بهداشت فردی و اجتماعی باشد، زیرا به لحاظ الگوسازی حرفه‌ای، معلمی که در حوزه تعلیم خود دارای نقص باشد، میل به انکار را در دانش‌آموزان خویش برمی‌انگیزد. پس معلم تربیت بدنی باید نمونه عینی تربیت بدن و سلامت جسم باشد و این نخستین معیار صلاحیت حرفه‌ای تخصصی برای معلمان تربیت بدنی است (عبداللهی و رستگارپور، ۱۳۸۶: ۲۷).

۲-۷-۲- روان‌شناسی ورزشی

معلم تربیت بدنی حرفه‌ای باید روان‌شناس خوبی نیز باشد. بسیاری از موفقیت‌های حوزه تربیت بدنی دانش‌آموزان بیش از آنکه جنبه بدنی داشته باشد، جنبه روانی دارد و معلم تربیت بدنی با تسلط بر روان و سازوکارهای آن باید بتواند دانش‌آموزان را به لحاظ روان‌شناسی ورزشی، مدیریت و راهبری کند.

۳-۷-۲- جامعه‌شناسی ورزشی

یکی از ضعف‌های کارهای ورزشی در کشورمان، ضعف در کار جمعی و در نتیجه در ورزش‌های جمعی و گروهی است. در اینجاست که معلم تربیت بدنی باید جامعه‌شناس خوبی نیز باشد و بتواند دانش‌آموزان خود را با دید جامعه‌شناختی در چارچوب کارهای ورزشی گروهی، سامان‌دهی کند (صحرايي و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۳).

۴-۷-۲- یادگیری حرکتی

معلم تربیت بدنی باید این توانایی را داشته باشد که نقایص حرکتی دانش‌آموزانش را به خوبی بشناسد و تشخیص دهد و به تناسب جسم و روان هر کدام، راه حلی برای این مشکلات ارائه کند (آقایی، ۱۳۹۶: ۴۳).

۵-۷-۲- طب ورزشی

معلم تربیت بدنی باید دانشی در حد رفع نیاز در حوزه طب ورزشی داشته باشد که از یک سو بتواند حوادث پیش آمده در ساعات درس تربیت بدنی را در حدی ولو درمان سطحی، رفع نماید و هم بتواند از طب پیشگیرانه برای پیشگیری از حوادث ممکن‌الوقوع برای خود و دانش‌آموزان در طی ساعات درس تربیت بدنی استفاده نماید (ویسی و علی‌پور، ۱۳۹۷: ۵۳).

۶-۷-۲- تفریحات سالم

معلم تربیت بدنی باید بتواند درس تربیت بدنی و حرکات احیاناً دشوار تربیت بدنی را به تفریحی سالم تبدیل کند و قدرت طراحی حرکات ورزشی در دل تفریحات داشته باشد یا اینکه بتواند در خلال حرکات دشوار و انرژی‌بر و خسته کننده، برنامه‌های مفرح نیز اجرا کند (ناظمی، ۱۳۹۸: ۷۲).

۳- نتیجه‌گیری

صلاحیت حرفه ای معلمان در آموزش و یادگیری دانش آموزان مهم و ضروری است. در تعلیم و تربیت؛ و یادگیری دانش آموزان؛ صلاحیت حرفه ای معلمان؛ و مهارت‌های حرفه ای آن‌ها؛ مهم است. تفاوت‌های فردی در دانش آموزان باعث می‌شود که سطح یادگیری و عملکرد آن‌ها متفاوت باشد. معلمان باید مهارت‌های حرفه ای را آموزش ببینند، تا بتوانند برخورد صحیحی با دانش آموزان داشته باشند. داشتن مهارت‌های حرفه ای به معلمان کمک می‌کند تا با دانش آموزان بهتر ارتباط برقرار کنند. همچنین کمک می‌کند تا از روش‌ها و شیوه‌های یادگیری متناسب با دانش آموزان استفاده کنند. قبل از شروع کار، معلمان در دوره‌های کارورزی و تحصیل روی مهارت‌های خود کار می‌کنند و به آن‌ها آموزش‌های لازم داده می‌شود. صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی را می‌توان به دودسته صلاحیت‌های حرفه‌ای عمومی و صلاحیت‌های تخصصی تقسیم کرد. صلاحیت‌های حرفه‌ای عمومی، مشترک میان همه معلمان هستند و عبارتند از: پیدا کردن منابع جذاب، داشتن تطبیق‌پذیری، مدیریت شهرت در دنیای مجازی، داشتن ارتباطات بالا، اجرای تدریس گروهی، داشتن صبر و حوصله، آشنایی و فهم فناوری‌های جدید، استفاده معلمان از تخیل خود. صلاحیت‌های حرفه‌ای تخصصی معلمان تربیت بدنی نیز مربوط به حوزه‌های تخصصی تربیت بدنی است و اغلب عبارت است از دانش‌های مرتبط با تربیت بدنی و مهارت‌های مربوط به آن‌ها که معلم تربیت بدنی باید دست کم در یکی از آن‌ها دارای تخصص کامل داشته باشد و در بقیه، صاحب دانش عمومی باشد. برخی از آن‌ها عبارتند از: تفریحات سالم، طب ورزشی، یادگیری حرکتی، جامعه‌شناسی ورزشی، روان‌شناسی ورزشی، تندرستی (بهداشت).

فهرست منابع

- آقایی، نجف. (۱۳۹۶). «شناسایی صلاحیت حرفه ای ضروری معلمان تربیت بدنی با رویکرد نظریه پردازی داده بنیاد». نشریه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. شماره ۱۴.
- احدی، بهزاد، سید عامری، میرحسین، محرم زاده، مهرداد. (۱۳۹۲). تعیین استاندارد های حرفه ای معلمان تربیت بدنی با استفاده از روش دلفی. مقاله منتشر شده در دومین همایش ملی علوم مدیریت نوین. گرگان، مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی حکیم جرجانی.
- بازرگان، عباس. (۱۳۹۳). مقدمه ای بر روش های تحقیق کیفی و آمیخته؛ رویکرد های متداول در علوم رفتاری. تهران: دبدار، ۹۳.
- روشنی، فاطمه. (۱۳۹۹). «شناسایی قابلیت‌های اشتغال‌پذیری دانش آموختگان تربیت بدنی با استفاده از رویکرد داده بنیاد». نشریه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی. شماره ۲۲.
- عبدالهی، نیدا، رستگارپور، حسن. (۱۳۸۶). مطالعه تطبیقی راهبردهای پیشرفت حرفه ای معلمان در ICT در سه کشور انگلستان، مالزی، آمریکا و ارئه الگوی کاربردی برای آموزش و پرورش، پژوهش های تربیتی، ۱۳، ۱۱۵-۱۴۰.
- عبدالهی، بیژن، دادجوی توکلی، عطیه، یوسلیانی، غلامعلی. (۱۳۹۳). شناسایی و اعتبار سنجی شایستگی های حرفه ای معلمان اثربخش، نوآوری های آموزشی، (۴۹) ۱۳، ۴۸-۲۵.
- صحرائی بیرانوند، مهدی؛ بیرانوند، شکوفه؛ پناهی، مرتضی. (۱۳۹۷). «شناسایی و ارزیابی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی شهر تهران». پنجمین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت بدنی ایران.

- طاهری، مرتضی، عارفی، محبوبه، پرداختچی، محمد حسن، قهرمانی، محمد. (۱۳۹۲). مدل ادراک و نگرش معلمان نسبت به توسعه ی حرفه ای در مراکز تربیت معلم: مطالعه ترکیبی، فصلنامه مشاور شغلی و سازمانی، (۱۵) ۵، ۲۶-۵۶.
- فاطمی نژاد، سید نجم الدین، حکیم زاده، رضوان. (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی برنامه های ارتقاء صلاحیت های حرفه ای معلمان در ایران و ژاپن. مجموعه مقالات سیاستگذاری آموزش، مقاله منتشر شده در اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴. تهران: پژوهشکده سیاستگذاری علم، فناوری و صنعت.
- ملایی نژاد، اعظم، ذکاوتی، علی. (۱۳۸۷). بررسی تطبیقی برنامه درسی تربیت معلم در کشورهای انگلستان، ژاپن، فرانسه، مالزی و ایران، فصلنامه ی نوآوری های آموزشی، ۲۶، ۳۶-۶۲.
- محمدی، بیوک. (۱۳۸۵). اصول روش تحقیق کیفی: نظریه ی مبنایی؛ رویه ها و شیوه ها (نوشته ی آنسلم استراوس و جولیت کوربین). تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ملکی، حسن. (۱۳۸۴). صلاحیت حرفه ای معلمی. تهران: انتشارات مدرسه، ۱۵.
- ناظمی، مهدی. (۱۳۹۸). «طراحی مدل توسعه برند شخصی ورزشکاران حرفه ای ایران با رویکرد نظریه داده بنیاد». مجله نشریه مدیریت برند. شماره ۲.
- ویسی، محمد؛ علی پور درویشی، زهرا. (۱۳۹۷). «شناسایی و تدوین مولفه های تحولات فرهنگی تربیت ورزشی با رویکرد نظریه داده بنیاد». نشریه پژوهش های معاصر در مدیریت ورزشی. شماره ۱۶. صص ۶۳-۷۵.